
MONOGRAFIE PRAWNICZE

ZASADA
WZAJEMNEGO UZNAWANIA
W PRAWIE
UNII EUROPEJSKIEJ

MACIEJ GÓRKA

Wydawnictwo C.H.Beck

MONOGRAFIE PRAWNICZE

MACIEJ GÓRKA • ZASADA WZAJEMNEGO UZNAWANIA
W PRAWIE UNII EUROPEJSKIEJ

Polecamy nasze najnowsze publikacje z tej serii:

Magdalena Wilejczyk

**ZAGADNIENIA ETYCZNE CZĘŚCI OGÓLNEJ PRAWA
CYWILNEGO**

Marek Szydło

PRAWNA KONCEPCJA ZAMÓWIENIA PUBLICZNEGO

Miłosz Kaczyński

**PEŁNOMOCNIK Z URZĘDU W SĄDOWYM POSTĘPOWANIU
CYWILNYM**

Łukasz Goździaszek

PRAWO BLOGOSFERY

Legalis
System Informacji Prawnej

www.ksiegarnia.beck.pl

ZASADA
WZAJEMNEGO UZNAWANIA
W PRAWIE
UNII EUROPEJSKIEJ

MACIEJ GÓRKA

WYDAWNICTWO C.H.BECK
WARSZAWA 2014

Wydawca: Natalia Adamczyk

Recenzja naukowa: prof. dr hab. Sławomir Dudzik,
prof. UWŕ dr hab. Marek Szydło

© **Wydawnictwo C.H.Beck 2014**

Wydawnictwo C.H.Beck Sp. z o.o.
ul. Bonifraterska 17, 00-203 Warszawa

Skład i łamanie: Marta Świerk
Druk i oprawa: Elpil, Siedlce

ISBN 978-83-255-6500-8

ISBN e-book 978-83-255-6501-5

Rodzicom

Spis treści

Wykaz skrótów	XV
Wykaz literatury	XVII
Wykaz orzecznictwa	XLI
Wykaz aktów prawa pochodnego UE, umów międzynarodowych, dokumentów programowych i interpretacyjnych	XLVII
Wstęp	1
Rozdział I. Zagadnienia ogólne	6
§ 1. Definicja, funkcje, źródła, zakres przedmiotowy i uczestnicy, zakres terytorialny oraz typologia wzajemnego uznawania.....	6
I. Definicja i funkcje wzajemnego uznawania	6
1. Uwagi ogólne – zagadnienie definicji wzajemnego uznawania.....	6
2. Wzajemne uznawanie a regulacja rynku.....	14
A. Wzajemne uznawanie a kontrola kraju przyjmującego ..	16
B. Wzajemne uznawanie a kontrola kraju pochodzenia	18
C. Wzajemne uznawanie a harmonizacja	29
3. Wzajemne uznawanie a funkcjonalna równoważność	39
4. Wzajemne uznawanie a konieczność i proporcjonalność	43
5. Znaczenie wzajemności.....	45
II. Źródła wzajemnego uznawania.....	46
1. Zobowiązania traktatowe	46
2. Zobowiązania wynikające z prawa pochodnego UE.....	48
3. Zobowiązania w ramach umów międzynarodowych	49
4. Dobrowolne wzajemne uznawanie	51
III. Zakres przedmiotowy i uczestnicy wzajemnego uznawania.....	52
1. Zakres przedmiotowy wzajemnego uznawania	52
2. Uczestnicy wzajemnego uznawania.....	57
IV. Zakres terytorialny stosowania wzajemnego uznawania	59
V. Typologia wzajemnego uznawania	62
1. Sądowe i regulacyjne wzajemne uznawanie.....	62
2. Bierne i aktywne wzajemne uznawanie.....	66

3. Materialne i proceduralne wzajemne uznawanie	67
4. Wzajemne uznawanie jako reguła procesu regulacyjnego i jako materialne ograniczenie autonomii regulacyjnej	68
§ 2. Ekonomiczne, polityczne i społeczne aspekty wzajemnego uznawania	70
I. Wzajemne uznawanie jako element decentralizacji i integracji negatywnej	70
II. Wzajemne uznawanie a zasada pomocniczości	75
III. Wzajemne uznawanie a konkurencja regulacyjna	77
IV. Koszty wzajemnego uznawania	83
V. Legitymizacja wzajemnego uznawania	85
Rozdział II. Wzajemne uznawanie w ramach swobodnego przepływu towarów	89
§ 1. Sądowe wzajemne uznawanie w swobodnym przepływie towarów....	89
I. Uwagi ogólne	89
II. Wyrok w sprawie <i>Cassis de Dijon</i>	90
III. Komunikat Komisji z 1980 r.	96
IV. Wyrok w sprawie <i>Foie gras</i>	98
V. Komunikat Komisji z 1999 r.	101
VI. Komunikat Komisji z 2003 r.	103
VII. Wyrok w sprawie C-24/00 <i>Komisja v. Francja</i>	108
§ 2. Proceduralne aspekty stosowania sądowego wzajemnego uznawania – rozporządzenie (WE) Nr 764/2008	111
I. Uwagi ogólne	111
II. Cele i zakres rozporządzenia	113
III. Procedura	116
IV. Punkty kontaktowe ds. produktów	118
V. Obowiązki sprawozdawcze	120
VI. Niektóre, szczególne aspekty stosowania rozporządzenia (WE) Nr 764/2008	121
1. Znaczenie pojęcia „legalnego wprowadzenia do obrotu” w rozporządzeniu (WE) Nr 764/2008	121
A. Legalne wprowadzenie do obrotu	121
B. Środki dowodowe	122
2. Zastosowanie rozporządzenia (WE) Nr 764/2008 do procedur uprzedniego wydawania zezwoleń	124
A. Procedury uprzedniego wydawania zezwoleń	124
B. Procedura uproszczona	127
C. Zakres stosowania rozporządzenia (WE) Nr 764/2008 ..	127

3. Relacje między rozporządzeniem (WE) Nr 764/2008 a dyrektywą 98/34/WE	129
4. Relacje między rozporządzeniem (WE) Nr 764/2008 a dyrektywą 2001/95/WE w sprawie ogólnego bezpieczeństwa produktów	132
A. Produkty konsumenckie	133
B. Produkty niekonsumenckie	134
VII. Ocena funkcjonowania rozporządzenia	134
§ 3. Regulacyjne wzajemne uznawanie w swobodnym przepływie towarów	139
I. Uwagi ogólne	139
II. Wspólne ramy dotyczące wprowadzania produktów do obrotu – system oznakowania CE i oceny zgodności.....	140
III. Niektóre regulacje szczególnie przewidujące wzajemne uznawanie.....	141
1. Produkty lecznicze stosowane u ludzi	141
A. Pozwolenia na dopuszczenie do obrotu	141
B. Recepty na produkty lecznicze	145
2. Pozwolenia na dopuszczenie do obrotu weterynaryjnych produktów leczniczych	147
3. Zezwolenia na wprowadzenie do obrotu i stosowanie środków ochrony roślin.....	148
4. Pozwolenia na udostępnienie na rynku i stosowanie produktów biobójczych	149
5. Pozwolenia na wprowadzanie do obrotu i używanie prekursorów materiałów wybuchowych.....	152
6. Używanie substancji aromatycznych	153
Rozdział III. Wzajemne uznawanie w ramach swobodnego przepływu usług i osób	155
§ 1. Wzajemne uznawanie w swobodnym przepływie usług.....	155
I. Uwagi ogólne	155
II. Sądowe wzajemne uznawanie w usługach	157
1. Ewolucja orzecznictwa w odniesieniu do swobody świadczenia usług	157
2. Skutki sądowego wzajemnego uznawania w usługach	159
3. Doktryna dobra ogólnego jako szczególna podstawa derogacji od wzajemnego uznawania	161
4. Różnice między towarami a usługami jako przyczyny ograniczonego efektu sądowej zasady wzajemnego uznawania w usługach	163

III. Regulacyjne wzajemne uznawanie w usługach.....	168
1. Uwagi ogólne.....	168
2. Usługi finansowe.....	171
3. Dyrektywy o audiowizualnych usługach medialnych i w sprawie technologii informatycznych.....	175
4. Dyrektywa usługowa.....	178
A. Projekt dyrektywy i jego krytyka.....	178
B. Dyrektywa 2006/123/WE.....	182
IV. Podsumowanie.....	183
§ 2. Wzajemne uznawanie dyplomów i kwalifikacji.....	186
I. Uwagi ogólne – wzajemne uznawanie akademickie i zawodowe.....	186
1. Poziom międzynarodowy.....	188
A. Konwencja lizbońska.....	188
B. Proces boloński.....	189
2. Regulacje UE.....	191
II. Wzajemne uznawanie kwalifikacji zawodowych w celu umożliwienia wykonywania zawodu regulowanego.....	194
1. Dyrektywy sektorowe.....	195
2. Rozwój sądowego wzajemnego uznawania kwalifikacji zawodowych.....	197
3. Dyrektywy ogólne.....	199
4. Dyrektywy prawnicze.....	200
5. Ewolucja ram prawnych.....	201
6. Dyrektywa 2005/36/WE.....	203
A. Uwagi ogólne.....	203
B. Uznawanie kwalifikacji a świadczenie usług.....	205
C. Uznawanie kwalifikacji a swoboda przedsiębiorczości... ..	206
D. Niektóre aspekty formalne.....	209
§ 3. Wzajemne uznawanie spółek.....	211
I. Konwencja z 1968 r.	211
II. Sądowe wzajemne uznawanie spółek.....	212
1. Sprawa <i>Überseering</i>	212
2. Sprawa <i>Cartesio</i>	217
III. Podsumowanie.....	219
§ 4. Wzajemne uznawanie praw jazdy.....	221
I. Dyrektywa w sprawie praw jazdy.....	221
II. „Turystyka praw jazdy” – sprawy przed Trybunałem Sprawiedliwości.....	224

Rozdział IV. Wzajemne uznawanie w przestrzeni wolności, bezpieczeństwa i sprawiedliwości	227
§ 1. Wzajemne uznawanie w sprawach karnych	227
I. Uwagi ogólne	227
II. Wzajemne uznawanie w sprawach karnych a harmonizacja przepisów krajowych	231
III. Przesłanki odmowy stosowania zasady wzajemnego uznawania: podwójna karalność i zasada <i>ne bis in idem</i>	237
1. Podwójna karalność	237
2. Zasada <i>ne bis in idem</i>	240
IV. Wprowadzanie w życie wzajemnego uznawania w sprawach karnych	243
1. Europejski nakaz aresztowania	243
A. Definicja i zakres	243
B. Procedura	244
C. Podstawy odmowy wykonania nakazu	245
2. Europejski nakaz dowodowy	246
A. Definicja i zakres	246
B. Uznanie i wykonanie	247
C. Podstawy odmowy uznania lub wykonania	247
D. Podwójna karalność czynu	248
3. Europejski nakaz ochrony	248
A. Cel i warunek wydania europejskiego nakazu ochrony..	248
B. Wydawanie europejskiego nakazu ochrony	249
C. Podstawy odmowy uznania europejskiego nakazu ochrony	249
D. Podstawy zaprzestania stosowania środków podjętych na podstawie europejskiego nakazu ochrony	250
4. Inne instrumenty wzajemnego uznawania w sprawach karnych	250
A. Kary finansowe, konfiskata i zabezpieczenie mienia	250
B. Kary pozbawienia wolności i decyzje w sprawie zawieszenia lub warunkowego zwolnienia	251
C. Pozostałe instrumenty	251
V. Wzajemne uznawanie w sprawach karnych a prawa człowieka	252
§ 2. Wzajemne uznawanie w sprawach cywilnych i handlowych	255
I. Uwagi ogólne	255
1. Sądowe wzajemne uznawanie orzeczeń	255
2. Regulacyjne wzajemne uznawanie orzeczeń	257

II. Uznawanie orzeczeń sądowych oraz ich wykonywanie w sprawach cywilnych i handlowych – rozporządzenie (UE) Nr 1215/2012	258
1. Zakres stosowania	258
2. Jurysdykcja	260
3. Uznawanie i wykonywanie	261
A. Uznawanie.....	261
B. Wykonywanie.....	262
4. Odmowa uznania i wykonania	263
III. Inne instrumenty wzajemnego uznawania w sprawach cywilnych	263
Rozdział V. Aspekty międzynarodowe wzajemnego uznawania	265
§ 1. Wzajemne uznawanie w relacjach UE z państwami trzecimi	265
I. Uwagi ogólne	265
II. Zapotrzebowanie na umowy o wzajemnym uznawaniu oraz możliwości ich zawarcia i skutecznego wykonywania	267
III. Strony umów o wzajemnym uznawaniu	270
IV. Umowy o wzajemnym uznawaniu na tle unijnej polityki handlu zewnętrznego	270
1. Cele wspólnej polityki handlowej a wymogi techniczne	270
2. Warunki otwartego handlu i środki służące ich wypełnieniu.....	272
A. Współpraca regulacyjna	274
B. Harmonizacja	275
C. Uznawanie ekwiwalencji	276
D. Międzynarodowa normalizacja	277
V. Umowy o wzajemnym uznawaniu jako instrument umożliwiający dostęp do rynku przy zachowaniu różnorodności regulacyjnej rynków krajowych.....	277
1. Uwagi ogólne.....	277
2. Rodzaje umów o wzajemnym uznawaniu	280
3. Tradycyjne umowy o wzajemnym uznawaniu	284
A. Treść tradycyjnych umów o wzajemnym uznawaniu na przykładzie umowy UE – USA	285
B. Inne tradycyjne umowy o wzajemnym uznawaniu	289
C. Ocena tradycyjnych umów o wzajemnym uznawaniu	290
4. Nowa generacja umów o wzajemnym uznawaniu jako środek promujący przejmowanie <i>acquis</i> przez państwa trzecie	291

A. Umowy o wzajemnym uznawaniu w oparciu o ekwiwalentność wymogów	292
B. Umowy typu PECA	293
C. Umowy typu ACAA	295
5. Podsumowanie.....	302
§ 2. Wzajemne uznawanie w kontekście uregulowań WTO	304
I. Uwagi ogólne	304
II. Bariery pozataryfowe (techniczne) w handlu i umowy o wzajemnym uznawaniu w kontekście postanowień GATT/WTO.....	306
III. Ekwiwalentność i wzajemne uznawanie w Porozumieniu TBT..	308
1. Ekwiwalentność i wzajemne uznawanie przepisów technicznych.....	309
2. Ekwiwalentność i wzajemne uznawanie procedur oceny zgodności	311
A. „Jednostronne” wzajemne uznawanie.....	311
B. „Umowne” wzajemne uznawanie.....	312
IV. Ekwiwalentność i wzajemne uznawanie w Porozumieniu SPS...	314
1. Definicja ekwiwalentności.....	314
2. Umowy w sprawie ekwiwalentności.....	317
V. Wzajemne uznawanie w ramach Układu ogólnego w sprawie handlu usługami (GATS).....	318
VI. Porównanie wzajemnego uznawania i ekwiwalentności w UE i w WTO.....	321
VII. Legalność wzajemnego uznawania w UE w świetle reguł WTO	322
1. GATT 1994	322
2. Porozumienie TBT	323
A. Ekwiwalentność i wzajemne uznawanie przepisów technicznych	323
B. Ekwiwalentność i wzajemne uznawanie procedur oceny zgodności	325
3. Porozumienie SPS.....	328
4. GATS.....	328
5. Podsumowanie.....	329
Zakończenie	330
Indeks rzeczowy	339

Wykaz skrótów

1. Akty prawne

TFUE	Traktat o funkcjonowaniu Unii Europejskiej (wersja skonsolidowana Dz.Urz. UE C 326 z 2012 r., s. 47)
TUE	Traktat o Unii Europejskiej (wersja skonsolidowana Dz.Urz. UE C 326 z 2012 r., s. 13)
TWE	Traktat ustanawiający Wspólnotę Europejską

2. Czasopisma i publikatory

CDE	Cahiers de Droit Européen
CMLRev.	Common Market Law Review
Dz.Urz. UE	Dziennik Urzędowy Unii Europejskiej
Dz.Urz. WE	Dziennik Urzędowy Wspólnot Europejskich
Dz.U.	Dziennik Ustaw
ECR	European Court Reports (Zbiory Orzecznictwa Trybunału Sprawiedliwości UE)
ELRev.	European Law Review
ICLQ	International Comparative Law Quarterly
JCMS	Journal of Common Market Studies
KPP	Kwartalnik Prawa Publicznego
LIEI	Legal Issues of Economic Integration
RDUE	Revue du droit de l'Union européenne
RMUE	Revue de marché unique européen
YEL	Yearbook of European Law

3. Inne

ACAA	Agreement on conformity assessment and acceptance of industrial products
art.	artykuł
CE	Conformité européenne
CEN	Comité Européen de Normalisation
CENELEC	Comité Européen de Normalisation Electrotechnique
EC	European Community
EFTA	European Free Trade Association

Wykaz skrótów

EOG	Europejski Obszar Gospodarczy
EOTC	European Organization for Testing and Certification
ETS	Europejski Trybunał Sprawiedliwości
EU	European Union
EUI	European University Institute
EWG	Europejska Wspólnota Gospodarcza
GATS	General Agreement on Trade in Services
GATT	General Agreement on Tarrifs and Trade
GPSD	General Product Safety Directive
NILF	Norsk Institutt for Landbruksoekonomisk Forskning
Nr	numer
OECD	Organisation for Economic Co-operation and Development
OMC	Open Method of Coordination
OSHA	Occupational Safety and Health Administration
PCA	Partnership and Cooperation Agreement
PECA	Protocol to Europe Agreement on conformity assessment and acceptance of industrial products
poz.	pozycja
SPS	Sanitary and Phytosanitary Measures
TBT	Technical Barriers to Trade
TS UE	Trybunał Sprawiedliwości Unii Europejskiej
UCITS	Undertakings for Collective Investment in Transferable Securities
UE	Unia Europejska
WE	Wspólnota Europejska
WSiSW	Wymiar sprawiedliwości i sprawy wewnętrzne
WTO	World Trade Organization

Wykaz literatury

- Abballo V.*, Le principe de confiance mutuelle dans l'Union européenne et aux Etats-Unis, *Revue politique et parlementaire* 2008, vol. 110, Nr 1046
- Ahlfeld M.*, Zwingende Erfordernisse im Sinne der Cassis-Rechtsprechung des Europäischen Gerichtshofs zu Art. 30 EGV, Baden-Baden 1997
- Ahn D.*, Comparative Analysis of the SPS and TBT Agreements, *International Trade Law & Regulation* 2002, Nr 3
- Alegre S., Leaf M.*, Mutual Recognition and Judicial Co-operation: A Step Too Far Too Soon? Case Study. The European Arrest Warrant, *European Law Journal* 2004, vol. 10, Nr 2
- Alemanno A.*, Le principe de la reconnaissance mutuelle au-delà du marché intérieur: phénomène d'exportation normative ou stratégie de „colonialisme” réglementaire?, *RDUE* 2006, Nr 2
- Alter K., Meunier-Aitsahalia S.*, Judicial Politics in the European Community: European Integration and the Pathbreaking *Cassis de Dijon* Decision, *Comparative Political Studies* 1984, Nr 26
- Andenas M., Roth W.-H.* (red.), *Services and Free Movement in EU Law*, Oxford 2002
- Andersson T.*, Harmonisation and Mutual Recognition: How to Handle Mutual Distrust, *European Business Law Review* 2006, Nr 17
- Andrews D.M., Pollack M.A., Shaffer G.C., Wallace H.* (red.), *The Future of Transatlantic Economic Relations: Continuity amid Discord*, Florence 2005
- Anselmann N.*, Die Rolle der Europäischen Normung bei der Schaffung des Europäischen Binnenmarktes, *Recht der Internationalen Wirtschaft* 1986, Nr 32
- Armstrong K.A., Bulmer S.*, *The Governance of the Single European Market*, Manchester 1998
- Armstrong K.A.*, *Governance and the Single European Market*, [w:] *P. Craig, G. de Búrca*, *The Evolution of EU Law*, Oxford 1999
- Armstrong K.A.*, Mutual Recognition, [w:] *C. Barnard, J. Scott* (red.), *The Law of the Single European Market: Unpacking the Premises*, Oxford–Portland 2002
- Atkins W.S.*, *Technical Barriers to Trade*, Study for the Single Market Review, Subseries III.1, Luxembourg–London 1998
- Audit M.*, Régulation du marché intérieur et libre circulation des lois, *Journal du droit international* 2006, vol. 133, Nr 4
- Bacia B., Zawadzka-Łojek A.*, *Swoboda przepływu kapitału i usługi finansowe w Unii Europejskiej*, Warszawa 2011
- Baere G. de.*, „Is this a conflict rule which I see before me?” Looking for a hidden conflict rule in the principle of origin as implemented in primary European Community law and in the „Directive on Electronic Commerce”, *Maastricht Journal of European and Comparative Law* 2004, vol. 11

- Bantekas I., Nash S.*, International Criminal Law, Abington: Routledge–Cavendish 2007
- Bantekas I.*, The Principle of Mutual Recognition in EU Criminal Law, *ELRev.* 2007, vol. 32, Nr 3
- Barcz J.* (red.), Instytucje i prawo Unii Europejskiej. Podręcznik dla kierunków zarządzania i administracji, Warszawa 2012
- Barcz J.* (red.), System Prawa Unii Europejskiej. Podręcznik, t. XVI, Warszawa 2010
- Barcz J.*, Pytania wstępne na podstawie art. 35 ust. 1, 2 i 3 TUE w świetle wyroku ETS w sprawie Marii Pupino, [w:] *C. Mik* (red.), Pytanie prejudycjalne w orzecznictwie ETS. Funkcjonowanie procedury prejudycjalnej w Polsce, Toruń 2006
- Barents R.*, New Developments in Measures Having Equivalent Effect, *CMLRev.* 1981, vol. 18, Nr 3
- Barnard C., Deakin S.*, Market Access and Regulatory Competition, [w:] *C. Barnard, J. Scott* (red.), The Law of the Single European Market: Unpacking the Premises, Oxford–Portland 2002
- Barnard C., Scott J.* (red.), The Law of the Single European Market: Unpacking the Premises, Oxford–Portland 2002
- Barnard C.*, Social Dumping and the Race to the Bottom: some Lessons for the European Union from Delaware?, *ELRev.* 2000, vol. 25, Nr 1
- Barnard C.*, Unravelling the Services Directive, *CMLRev.* 2008, vol. 45, Nr 2
- Bartels L., Ortino F.* (red.), Regional Trade Agreements and the WTO Legal System, Oxford 2006
- Bartels L.*, The legality of the EC mutual recognition clause under WTO law, *Journal of International Economic Law* 2005, Nr 3
- Barwina Z.*, Zasada wzajemnego uznawania w sprawach karnych, Warszawa 2012
- Basedow J.*, Der kollisionsrechtliche Gehalt der Produktfreiheiten im europäischen Binnenmarkt: favor offerentis, *Rebels Zeitschrift für ausländisches und internationales Privatrecht* 1995, Nr 59
- Basedow J.*, Herkunftslandprinzip und Internationales Privatrecht im europäischen Binnenmarkt für Dienstleistungen, *Festschrift für Maksymilian Pazdan*, Kraków 2005
- Batiffol H., Lagarde P.*, *Traité de droit international privé*, t. I, Paris 1993
- Bay Larsen L.*, Some reflections on mutual recognition in the Area of Freedom, Security and Justice, [w:] *P. Cardonnel, A. Rosas, N. Wahl* (red.), Constitutionalising the EU judicial system: essays in honour of Pernilla Lindh, Oxford 2012
- Beeson M.*, Institutions of the Asia Pacific: ASEAN, APEC and beyond, Abingdon 2009
- Bergan S.*, Recognition issues in the Bologna process, Strasbourg 2003
- Bergé J.S.*, La reconnaissance mutuelle en matière civile et commerciale: questionnements de droit international privé européen, CEJEC Working Paper Nr 2009/5, dostępne na: http://cejec.u-paris10.fr/wp-content/uploads/2009/09/rce-mutuelle-strasbourg-2008-actes-coll-contrib-jsberge-version-au8_10_09.pdf
- Bergé J.S.*, Le droit d'une communauté de lois: le front européen, [w:] *Le droit international privé: esprit et méthodes*, Mélanges Paul Lagarde, Dalloz 2004
- Bergh R. van den*, Regulatory Competition or Harmonization of Laws? Guidelines for the European Regulator, [w:] *A. Marciano, J.-M. Josselin* (red.), The Economics of Harmonizing European Law, Cheltenham, Elgar 2002

- Bermann G.*, Proportionality and Subsidiarity, [w:] *C. Barnard, J. Scott* (red.), *The Law of the Single European Market: Unpacking the Premises*, Oxford–Portland 2002
- Bermann G.*, Taking Subsidiarity Seriously: Federalism in the European Community and the United States, *Columbia Law Review* 1994, vol. 94
- Bernard N.*, Flexibility in the European Single Market [w:] *C. Barnard, J. Scott* (red.), *The Law of the Single European Market: Unpacking the Premises*, Oxford–Portland 2002
- Bernard N.*, La libre circulation des marchandises, des personnes et des services dans le Traité CE sous l'angle de la compétence, *Cahiers de droit européen* 1998, Nr 11
- Bernard N.*, On the Art of Not Mixing One's Drinks: Dassonville and Cassis de Dijon Revisited, [w:] *M.P. Maduro, L. Azoulay* (red.), *The Past and Future of EU Law. The Classics of EU Law Revisited on the 50th Anniversary of the Rome Treaty*, Oxford 2010
- Bernel A.*, La principe d'équivalence ou de „reconnaissance mutuelle” en droit communautaire, Zurich 1996
- Beuve-Méry J.J.*, La reconnaissance des diplômes: le système général adopté le 21.12.1988 par le Conseil des CE, *Revue du marché commun* 1990, Nr 336
- Beviglia Zampetti A.*, Mutual Recognition in the Transatlantic Context: Some Reflections on Future Negotiations, [w:] *T. Cottier, P.C. Mavroidis, P. Blatter* (red.), *Regulatory Barriers and the Principle of Non-Discrimination in World Trade Law*, Ann Arbor 2000
- Beynon P.*, Community Mutual Recognition Agreements, Technical Barriers to Trade and the WTO's Most Favoured Nation Principle, *ELRev.* 2003, vol. 28, Nr 2
- Bhagwati J.*, Services, [w:] *J.M. Finger, A. Olechowski*, *The Uruguay Rounds: A handbook on the Multilateral Trade Negotiations*, Washington 1987
- Bhagwati J.H., Hudec R.E.* (red.), *Free Trade and Harmonization*, Cambridge 1996
- Biernat S.*, Zasada efektywności prawa wspólnotowego w orzecznictwie Europejskiego Trybunału Sprawiedliwości, [w:] *Studia z Prawa Unii Europejskiej*, Kraków 2000
- Biernat S., Dudzik S.* (red.), *Przepływ osób i świadczenia usług w Unii Europejskiej. Nowe zjawiska i tendencje*, Warszawa 2009
- Birkmose H.S.*, A „Race to the Bottom” in the EU?, *Maastricht Journal of Company and Comparative Law* 2006, Nr 13
- Birkmose H.S.*, Regulatory Competition and the European Harmonisation Process, *European Business Law Review* 2006, vol. 17, Nr 4
- Birkmose H.S.*, The Fear of the Delaware-effect – the American Demon, [w:] *M. Neville, K. Engsig Sørensen* (red.), *The Internationalisation of Company Law*, Kopenhaga 2001
- Blanpain R.* (red.), *Freedom of Services in the EU, Labour and Social Security Law: The Bolkenstein Initiative*, The Hague 2006
- Blitz B.*, Professional Mobility and the Mutual Recognition of Qualifications in the European Union: Two Institutional Approaches, *Comparative Education Review* 1999
- Bockel B. van.*, *The Ne Bis In Idem Principle in EU Law*, Alphen aan den Rijn 2010
- Bogaj A., Kwiatkowski S. M.* (red.), *Szkoła a rynek pracy: podręcznik akademicki*, Warszawa 2006
- Borg-Barthet J.*, *The Governing Law of Companies in EU Law*, Oxford–Portland 2012
- Bourgeois J., Berrod F., Gippini Fournier E.* (red.), *The Uruguay Round Results. A European Lawyer's Perspective*, College of Europe, Bruges-Brussels 1995